

УДК: 378.4(430):378.22

ОЛЬГА ТАРАСОВА

м. Хмельницький, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ТА МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-МІЖНАРОДНИКІВ
У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ США**

**PECULIARITIES OF CONTENT AND QUALITY EVALUATION OF FUTURE
INTERNATIONAL AFFAIRS SPECIALISTS' TRAINING
WITHIN U.S. SYSTEM OF HIGHER EDUCATION**

Висвітлено особливості змісту навчальних програм підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин у вищих навчальних закладах США. Розглянуто питання моніторингу навчальних досягнень студентів. Наголошено на важливості та необхідності використання позитивного зарубіжного досвіду у підготовці кадрів для міжнародної діяльності на теренах України. Визначено перспективи подальших досліджень програм підготовки майбутніх фахівців-міжнародників у системі вищої освіти США.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівець у галузі міжнародних відносин, зміст навчальної програми, дисципліна, кредит, контроль знань.

Освещены особенности содержания учебных программ подготовки специалистов в области международных отношений в высших учебных заведениях США. Рассмотрены вопросы мониторинга учебных достижений студентов. Подчеркнута важность и необходимость использования положительного зарубежного опыта в подготовке кадров для международной деятельности в Украине. Определены перспективы последующих исследований программ подготовки будущих специалистов-международников в системе высшего образования США.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, специалист в области международных отношений, содержание учебной программы, дисциплина, кредит, контроль знаний.

Features of the content of educational programs for training international affairs specialists at the U.S. universities have been considered. The problem of monitoring academic performance has been pointed out. The importance and necessity of positive foreign experience application in the process of training personnel for international activities in Ukraine have been stressed. Prospects of subsequent research in training programs for future specialists in international affairs in the U.S. higher education system have been defined.

Keywords: professional training, specialist in international affairs, curriculum content, discipline, credit, knowledge control.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації економіки, відкриття кордонів, виникнення нових ринків професійна підготовка сучасних фахівців зовнішньоекономічного профілю має бути скерована на формування й розвиток їх професійної компетентності та конкурентоспроможного рівня кваліфікації, передачу глибоких теоретичних знань та практичних умінь і навичок у сфері міжнародної економіки. Відомо, що професійна діяльність цих фахівців здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівнях в умовах конкуренції як невід'ємної частини ринкової економіки. Тому економісти-міжнародники повинні конструктивно спілкуватися з іноземними колегами, володіти знаннями основних принципів і норм міжнародного бізнесу, методами й навичками просування на світові ринки конкурентоспроможної продукції та вмінням аналізувати кон'юнктуру ринку. Сучасний ринок праці вимагає від фахівців у галузі міжнародних відносин наявності глибоких професійних знань і розвинутих технічних здібностей, інноваційного творчого мислення, оперування великими обсягами інформації. На нашу думку, важливо розглянути, як зазначені вимоги узгоджуються зі змістом підготовки фахівців-міжнародників у вищих навчальних закладах США, оскільки саме ця країна є сьогодні визнаним лідером на ринку освітніх послуг. Детальне вивчення питань відбору та структурування змісту підготовки фахівців-міжнародників у цій країні свідчить, що вказані аспекти не можна розглядати окремо від контролю навчальних досягнень студента – вони тісно взаємопов'язані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній педагогічній літературі нагромаджено значний обсяг знань про теорію і практику професійної освіти у США. Різні проблеми, пов'язані з діяльністю вищої школи США на сучасному етапі, досліджували багато вчених: загальні питання організації американської вищої школи та історії її розвитку розглянуто в працях В. Акатєєва, Т. Георгієвої, Л. Філіпової, Т. Кошманової; педагогічні технології, методи і організаційні форми навчання у вищому навчальному закладі вивчають М. Кларін, А. Мітіна, І. Тагунова, В. Чорний, А. Алексюк, Т. Ільїна; оцінювання знань студентів у США досліджено І. Зварич. Формуванню змісту професійної освіти присвячені публікації Н. Брюханової, Н. Журавської, О. Коваленко, М. Лазарева, І. Лернера, В. Ледньова, В. Манько, П. Лузана. Питанням реформування і оновлення змісту підготовки фахівця багато уваги приділяють науковці В. Андрущенко, Л. Герасіна, С. Гончаренко, А. Гурджій, В. Кремень, О. Ляшенко, Ю. Мальований, Н. Ничкало, О. Савченко, М. Шкіль.

Формулювання мети статті. Теоретичний аналіз наукових праць показав, що аналізу змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин в системі вищої освіти США досі не було приділено належної уваги.

Зважаючи на недостатнє висвітлення у вітчизняній науково-педагогічній літературі питання професійної підготовки фахівців-міжнародників в цілому, а також вивчення особливостей змісту та контролю навчальних досягнень зокрема, ставимо за мету статті висвітлити особливості означених аспектів професійної освіти майбутніх фахівців-міжнародників у вищих навчальних закладах США.

Вклад основного матеріалу дослідження. Насамперед слід вказати на особливості вступу до вищого навчального закладу, оскільки результати вступних випробувань безпосередньо впливають на зміст підготовки студентів. На відміну від вітчизняної практики, кожний навчальний заклад самостійно встановлює правила вступу: у США не існує єдиних вимог до абітурієнтів. Переважно при вступі абітурієнт надсилає поштою до приймальної комісії сертифікат про середню освіту, характеристику-рекомендацію від адміністрації школи тощо та складає вступні іспити або проходить співбесіду (загальна ерудиція, особистісні якості, вмотивованість вибору навчального закладу).

При зарахуванні абітурієнтів до коледжу чи університету користуються селективним, конкурсним або відкритим відбором. Під час селективного відбору враховуються результати досягнень учнів з профільних навчальних предметів. Конкурсний відбір застосовують у найбільш престижних університетах і коледжах (Гарвардському, Колумбійському, Принстонському, Єльському університетах), а відкритий відбір, зазвичай, використовують дворічні та мінімально спеціалізовані коледжі [1, с. 31].

У США протягом тривалого часу в університетах і коледжах при наборі першокурсників враховують результати загальнонаціонального тестування випускників шкіл [2, с. 42]. При цьому від абітурієнта вимагають результати такого тестування або за системою SAT, або за методикою АСТ. Коротко зупинимось на методиці їх проведення, оскільки вважаємо, що така перевірка та оцінювання пізнавальних можливостей учнів має всі ознаки попереднього (вихідного) контролю студентів-першокурсників.

Тестові випробування випускників шкіл SAT (з 1926 р. по 1994 р. абревіатура SAT відображала назву Scholastic Aptitude Test, а з 1994 р. – Scholastic Assessment Test [4]) мають два варіанти: SAT-I – Reasoning Test (тест на логіку, інколи його називають «aptitude test» – тест здібностей) та SAT-II – Subject tests (предметні тести). За допомогою тестових випробувань SAT-I виявляють здатність учнів розуміти й аналізувати письмовий текст (а з 2005 р. перевіряються і навички читання [5, с. 34]), логічно розмірковувати, розрізняти різні значення слів, робити узагальнення та розв'язувати математичні задачі. Тести навчальних досягнень SAT-II оцінюють обсяг знань учнів з конкретних навчальних предметів і складаються із завдань вибіркового характеру. Додамо, що залежно від вимог вищого навчального закладу абітурієнт може пройти тестування з 18 різних академічних предметів.

Тестування АСТ було введено у 1959 р. як альтернатива SAT. Зазначена методика випробувань учнів є «... тестом досягнень у навчанні, а не тестом здібностей чи IQ-тестом» [2, с. 39] і включає тестові блоки з англійської мови, перевірки навичок читання, умінь розв'язувати математичні задачі, знань у галузі природничих наук. Зауважимо, що проведення тестування виправдовується практикою: школи США різняться між собою розмаїттям навчальних предметів, вимогами до контролю навчання учнів, а тому лише за допомогою випускних тестів університети і коледжі можуть порівнювати навчальні досягнення вступників.

Важливою рисою навчання у вищих навчальних закладах США є необхідність студентом самостійно за допомогою куратора (Academic Adviser) скласти свій навчальний план та відвідувати навчальні курси (дисципліни) за власним вибором у зручний для нього час. Навчальний план складається на кожен семестр, погоджується з кафедрами, затверджується в деканаті. Здібний студент у разі вдалого планування може отримати ступінь бакалавра за чотири роки, інші – вчитися й довше [3, с. 185].

Кожний університет, який здійснює підготовку фахівців з міжнародних відносин, може працювати за своєю програмою: в умовах децентралізованої вищої освіти США відсутній єдиний стандарт зі змісту навчання. Але самостійність вищого навчального закладу щодо встановлення змістових вимог, кількості та послідовності проходження навчальних курсів підпорядковується головній меті: підготувати конкурентоспроможного фахівця.

Особливості змісту підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин можна простежити на прикладі університету Джорджа Вашингтона (George Washington University).

У структурі цього університету, який є одним із провідних вищих навчальних закладів США, безпосередньо підготовкою фахівців-міжнародників займається Школа міжнародних відносин Еліота (The Elliott School of International Affairs). Зазначимо, що школа Еліота є найбільшим професійним навчальним закладом у Сполучених Штатах, що готує фахівців у галузі міжнародних відносин. Щорічно у школі здійснюється підготовка 2 100 бакалаврів і 800 магістрів.

Зміст підготовки фахівців-міжнародників у цьому вищому навчальному закладі є різноманітним і насиченим. Навчання відбувається на основі міждисциплінарного принципу із спеціалізацією у політології, історії, економіці, антропології, географії та іноземних мовах. Крім того, студентам пропонується ряд вузькоспеціалізованих курсів, наприклад, «Глобальна енергетична безпека», «Жінки у світовій політиці», «Права людини та демократія у Південно-Східній Азії» тощо.

Кожний студент сам обирає дисципліни для вивчення. Для того, щоб мати статус «full time student» (а це важливо з соціального погляду), необхідно одночасно вивчати не менше трьох дисциплін (сумлінні студенти зазвичай обирають чотири) [6].

Кожна дисципліна оцінюється певною кількістю балів – «кредитів», яка є її інтегральною характеристикою. «Кредит», «кредитна година» (Credit Hour) – це базова одиниця виміру аудиторного навантаження студента. При успішному засвоєнні навчального матеріалу кількість кредитів, що зараховується студентові, дорівнює кількості аудиторних (або контактних) годин з цього курсу на тиждень. Кредит можна отримати, відпрацювавши кожного тижня одну годину лекційних чи семінарських занять (50 хв.), або 2–3 години лабораторних чи студійних занять. При цьому мається на увазі, що до кожного заняття чи лабораторної роботи студент повинен готуватися самостійно щонайменше 2 години. Кредит зараховується за умов успішного засвоєння курсу та отримання позитивної оцінки на підсумковому тестовому випробуванні. Наприклад, якщо предмет оцінений у три кредити, то це означає, що студент кожного тижня протягом семестру (15 тижнів) має тричі відвідувати лекції або інші аудиторні заняття (з обов'язковою присутністю викладача). Таким чином, три кредити дорівнюють 45-ти годинам аудиторного (контактного) часу. Варто зазначити, що для отримання ступеня бакалавра студентові необхідно набрати не менше 124 кредитів за весь термін навчання. На нашу думку, оцінювання змісту в кредитах та поступове їх накопичення студентом до «граничної» кількості – важлива організаційно-педагогічна умова продуктивної підготовки майбутнього фахівця-міжнародника.

Важливою особливістю гнучкої ступеневої системи американської вищої освіти є те, що студент може змінювати свою програму підготовки в процесі навчання. Крім того, якщо першокурсник не може визначитися з програмою (напрямом спеціалізації), він має можливість перший рік вивчати лише загальні дисципліни [6].

Усі дисципліни, що включає навчальна програма школи Еліота, умовно можна поділити на дві групи: основну та професійну. До основної групи належать предмети, які вивчаються протягом перших двох років, серед яких: вступ до міжнародних відносин, математика, методи статистичного аналізу, хімія, фізика, мистецтвознавчі дисципліни, іноземні мови. Професійна частина програми спрямована на поглиблене вивчення предметів з обраної галузі. Сюди належать дисципліни з наступних циклів: методи наукових досліджень, міжнародна економіка, зовнішня політика США, міжнародна та порівняльна політологія, міжнародне право, конфліктологія, культурологія, міжнародна екологічна безпека. Наголосимо, що професійна частина програми підготовки включає обов'язкове навчання або стажування протягом щонайменше одного семестру за кордоном.

Доречно додати, що перехід до вивчення професійної програми вимагає закінчення основної програми з середнім балом не нижчим 2 і загальною кількістю балів не менше 200.

Одним з провідних чинників формування мотивації майбутніх фахівців з міжнародних відносин до продуктивного оволодіння знаннями є контроль навчальних досягнень. Аналіз навчального процесу підготовки бакалаврів у

галузі міжнародних відносин у Єльському, Джорджтаунському, Пітсбургському університетах свідчить, що провідні принципи, якими керуються педагоги, – це систематичність контролю навчальних досягнень; об'єктивність оцінювання знань (майже всі іспити і залікові тести складаються за допомогою комп'ютера); індивідуальний підхід до оцінювання навчальних досягнень кожного студента. Варто підкреслити, що результати оцінювання не повідомляються широкому загалу студентів (на зразок вітчизняних технологій контролю). Існує декілька видів контролю знань, зокрема: поточний – комп'ютерне тестування на заняттях (5–10 хв.); тематичний, рубіжний (виконання тестових завдань на комп'ютері протягом 15–20 хв.); підсумковий (у кінці семестру) іспит або залік з письмовим тестом – 2–3 год. тощо.

Варто відмітити, що у вищих навчальних закладах США, які здійснюють підготовку фахівців-міжнародників, використовується «комбінована» система оцінювання навчальних досягнень студентів, що поєднує кредити і оцінки (бали). Зокрема, сумарний семестровий бал за курс може визначатися таким чином (в умовах «академічної свободи» та методичної незалежності викладача загальноприйнятих підходів не існує) [3, с. 107–108]: 1) відвідування лекцій – 5 %; 2) відвідування семінарів, практичних і/або лабораторних занять – 25 %; 3) комп'ютерні або письмові тести (за завданнями викладача) – 15 %; 4) три кращих результати щомісячних письмових тестів – 10 % + 10 % + 10 % = 30 %; 5) фінальний іспит або залік із письмовим тестом – 25 %.

Відповідно до набраної упродовж навчання кількості балів студент може отримати такі оцінки: А – відмінно (4 бали); В – добре (3); С – посередньо (2); D – прохідна (1); F – незадовільно (0). Таким чином, на відміну від вітчизняної шкали оцінювання (насправді, в практиці використовуються лише три оцінки: «5»; «4»; «3»), американська шкала дозволяє більшою мірою диференціювати студентів за рівнями навчальних досягнень. Крім того, іноді викладачі використовують значно ширшу шкалу – дванадцятибальну.

Слід наголосити на тому, що кожна оцінка має певне значення для визначення інтегральної характеристики якості навчання студента – GPA (Grade Point Average). Фактично це середній бал успішності студента у межах від 0 до 4, який є показником його рейтингу. Для закінчення вищого навчального закладу у США, зокрема одержання диплома бакалавра у галузі міжнародних відносин, достатньо мати GPA не нижче 2.

До речі, студенти, які одержали незадовільні бали з певних дисциплін, не мають права повторно складати залік чи іспит. Їм слід знову з самого початку прослухати весь курс. Проте існує альтернатива у вигляді програми навчання влітку. Крім того, програма літньої сесії допомагає студентам набрати необхідну кількість кредитних годин, а інколи – скоротити строки навчання. На нашу думку, подібний досвід принципового ставлення до студентів, які під час сесії отримали найнижчу оцінку знань, потребує детального вивчення.

Висновки результатів дослідження. Таким чином, аналіз змісту підготовки та системи контролю знань фахівців у галузі міжнародних відносин в університетах США переконує, що:

– програми підготовки бакалаврів орієнтовані на розвиток самостійності студента, а всі навчальні дисципліни спрямовані на ефективне оволодіння майбутнім фахом уже з перших днів навчання;

– гнучкість навчальних планів дозволяє студентові формувати власну програму підготовки відповідно до своїх пізнавальних можливостей, інтересів, уподобань;

– навчальні програми не передбачають повтору засвоєного матеріалу, вони оптимізовані доцільністю та професійною необхідністю навчальних дисциплін;

– система контролю навчальних досягнень студентів сприяє глибокому засвоєнню матеріалу в процесі навчання, формуванню позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності, економії часу на заняттях та підвищенню рівня самостійності студентів.

Перспективи подальших розвідок. Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо детальне вивчення окреслених принципів для використання у процесі підготовки фахівців-міжнародників в Україні.

Література

1. Вища освіта у США: специфіка та процес вступу : довід. видання для студ. і дослідників / за ред. О. В. Даневича. – К. : ВД «КМ Академія», 2004. – 176 с.
2. Зарецкая С. Л. Тестирование и прием в высшие учебные заведения : опыт США / С. Л. Зарецкая, Г. В. Семко // Экономика образования. – 2002. – № 5. – С. 37–51.
3. Романовський О. О. Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України : монографія / О. О. Романовський. – К. : Деміур, 2002. – 400 с.
4. Gose B. The SAT's greatest test [Electronic resource] / B. Gose, J. Selingo // The Chronicle of Higher Education. – October 26. – 2002. – Mode of access: <<http://chronicle.com/weekly/v48/i09/09a01001.htm>>.
5. Hoover E. College Board approves majors changes for SAT / E. Hoover // The chronicle of higher education. – 2002. – July 5. – V. 48. – № 43. – P. 34.
6. Undergraduate International Affairs Courses [Electronic resource]. – Elliott School of International Affairs, 2010. – Mode of access: <<http://elliott.gwu.edu/academics/ugrad/courses/index.cfm>>.